

Dorfmeister István
festőművész
nyúli munkássága

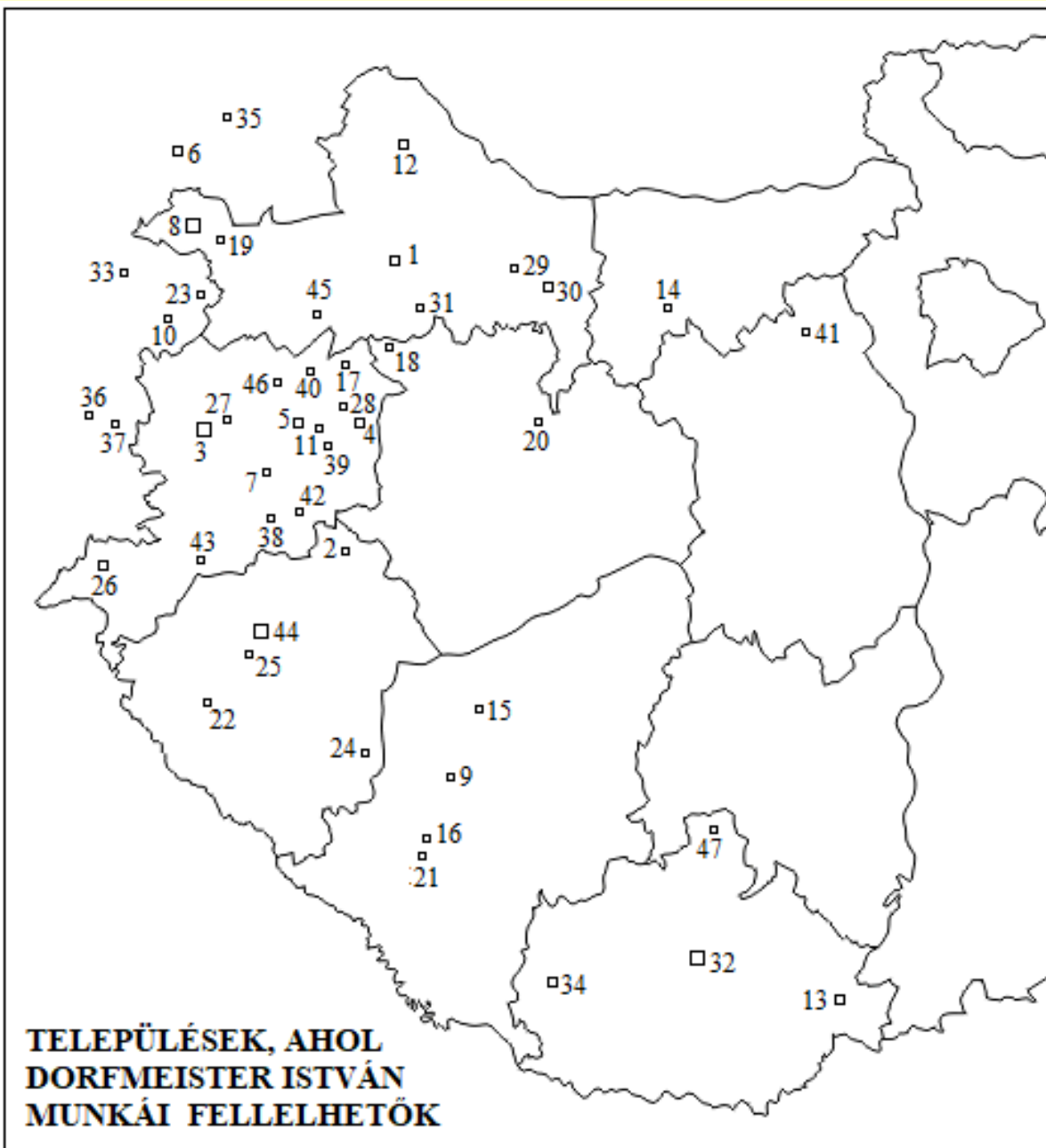
A Bécsi Képzőművészeti Akadémia épülete

A **Bécsi Képzőművészeti Akadémiát** 1692-ben alapították. Híres hallgatója volt **Franz Anton Maulbertsch** (1724-1796), Dorfmeister István nagy osztrák riválisa, a neves magyar festők közül pedig **Munkácsy Mihály** (1844-1900) is. Hitler 1907-ben és 1908-ban is megpróbált jelentkezni ide, de rajztudását nem találták megfelelő szintűnek.

A művész önarcképe

DORFMEISTER ISTVÁN 300 éve, 1725-ben született Bécsben egy harangöntő fiaként. 1751-től 1761-ig szobrász bátyjával együtt a **Bécsi Képzőművészeti Akadémiára** járt. Az akadémia elvégzése után **Sopronban telepedett le.**

1760-tól 1798-ban bekövetkező haláláig, vagyis **38 éven át főleg Nyugat- és Dél-Dunántúl települései számára dolgozott.**

Több mint félszáz helységben találkozhatunk munkáival.

Első megbízását Csornán a Premontrei prépostságtól kapta 1760-ban, ahol freskókat készített. Az utolsó munkája pedig a Baranya vármegyében fekvő Nagyhagymás község római katolikus temploma főoltárának az alamizsnát osztó Nepomuki Szent Jánost ábrázoló olajképe volt, melynek készítése közben meghalt, a képet fia fejezte be 1798-ban.

Sok falusi templombelső terét kifestette, de dolgozott szerzetesrendeknek és soproni polgárok számára, valamint a szombathelyi és a pécsi püspök megbízásából is. Vas és Győr-Moson-Sopron vármegye, valamint Burgenland településeibe hívták leggyakrabban, de Zala, Somogy és Baranya vármegyékben is dolgozott sőt még Komárom-Esztergom és Fejér vármegyék 1-1 falujában is kapott megbízást. A legtávolabbi helyiség, ahova eljutott, a felvidéki Kassa melletti **Jászó**, ott a prépostság kápolnájának oltárképét festette meg 1779-ben.

Dorfmeister István Az 1664-es szentgotthárdi csata című műve, mely a Cisztercita plébániatemplomban látható Szentgotthárdon.

Legtöbbször lakóhelyén, **Sopronban** foglalkoztatták, de **Szombathelyre, Kismartonba** és **Szentgotthárdra** is gyakran hívták és még **Mohácson** is két ízben vették igénybe munkáját. **Leginkább templomi freskókat** és **oltárképeket** festett, vagy mint Nyúlon is mindkettőt. Ezeket főleg bibliai, leginkább ószövetségi jeleneteket, ábrázolt, vagy neves szenteket mutatott be, de magyar **történelmi témájú alkotásokat** is készített. (Ilyen pl. Zrínyi halála, A Szentgotthárdi csata, A mohácsi csata, Szigetvár ostroma. E két utóbbi műve Budapesten a Szépművészeti Múzeumban látható.) Dorfmeister István a hazai **barokk művészet legtermékenyebb, nagy gyakorlatú festője volt.**

Leginkább azoknak a megrendelőknek dolgozott, akiknek nem volt elég pénzük a divatos bécsi mesterek pl. nagy vetélytársa Maulbertsch megfizetésére, de azok alkotásaival összevethető műveket szerettek volna festetni.

Dorfmeister **1797-ben halt meg, Bécsben temették el.** Két fia, István és József is festő lett. **A nyúli templomban oltárképei, 200 négyzetmétert kitevő freskói híresek.**

**Franz Anton
Maulbertsch
(1724-1796)**

**Dorfmeister István
(1725-1797)**

A XVIII. század freskófestőiről tudjuk, hogy meglehetősen gyorskezüek voltak. Maulbertsch például óriási falképeket készített el 4-5 hónap alatt, de Dorfmeister túltett rajta. **A nyúli templom szentélyét ugyanis két hónap alatt az utolsó ecsetvonásig elkészítette.** Április elején fogott munkához és június 4-én már teljesen készen volt vele, ami ha belegondolunk óriási teljesítménynek számít. (1786. május derekán kelt levelében jelzi is ezt Szily püspöknek.)

Művészetének jelentősége kettős:

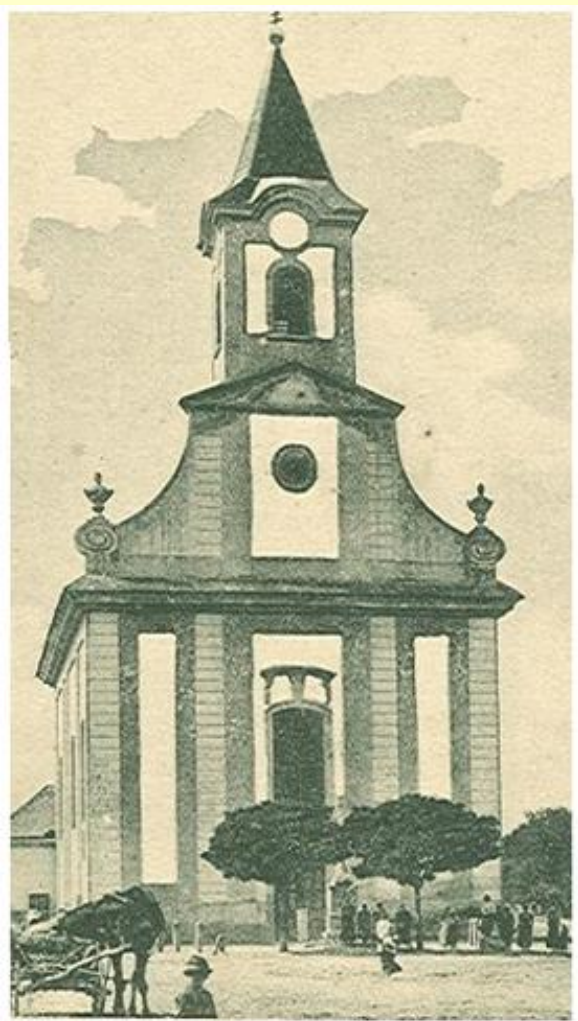
1. A barokk művészeti köznyelv széleskörű elterjesztése.
2. Kapcsolatba került a nemesi-nemzeti mozgalommal, megrendelőinek magyar történelmi témájú alkotásokat készített. Ilyenek pl. a Szentgotthárdi csata (1784), Mohácsi csata (1787), Szigetvár eleste és visszavétele (1788), Szent István megalapítja a Pannonhalmi apátságot (1791), stb.

Zichy Ferenc (1701-1783)
Győr püspöke: 1743-1783

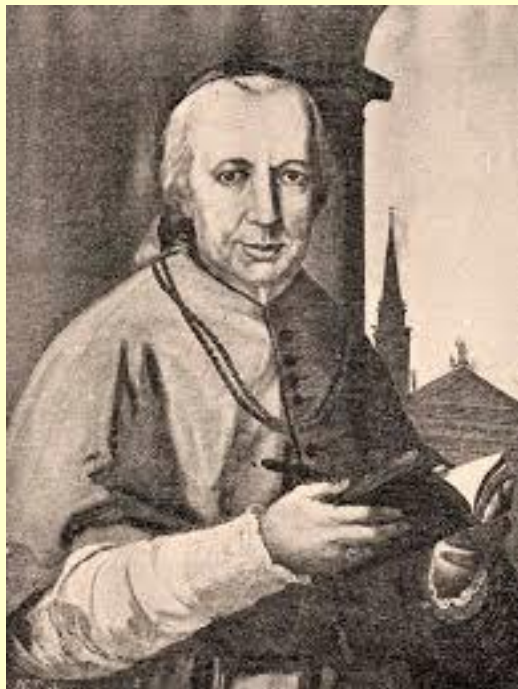

Mária Terézia (1717-1780)
magyar uralkodó: 1740-1780

A nyúli templomról
készült legrégebbi,
1905-ös fénykép

A nyúli templom 1774-78 között épült. Építésére **Zichy Ferenc győri püspök** kért engedélyt **1774-ben a Helytartótanáctól** azzal a **kettős indokkal**, hogy a régi templom nem sokkal korábban leégett, ugyanakkor a törökök kivonulása után, a hatalmas bevándorlás miatt 40 év alatt megháromszorozódott a község lakossága. Az építkezést még a győri püspök indította el, de a befejezése már a szombathelyi püspökre maradt, ugyanis **1777-ben Mária Terézia Szombathelyen új püspökséget alapított**, melynek élére azt a **Szily Jánost nevezte ki püspöknek**, aki korábban Győrben volt kanonok. A Szombathelyi Papnevelő Intézet fenntartására pedig a királynő az elhalálozás miatt megüresedett **veszprémi püspökség nyúli földjeit adományozta Szombathelynek**, így lett a frissen kinevezett **Szily János a vadonatúj nyúli templom kegyúra**. Akkoriban olyan rendelet volt életben, hogy a templomok külső állapotáért a kegyurak felelősek, de belsejét a híveknek kell rendben tartani. Mivel a frissen épült nyúli templomon külső tennivaló nem akadt, ezért **Szily János felvállalta, hogy 1786-ban a hívek helyett kifesteti a már 8 éve csupaszon álló falakat**. Erre a munkára pedig Dorfmeister Istvánt kérte fel, aki akkor már az ország egyik leghíresebb templomfestőjének számított.

***Szily János
(1735-1799)
Szombathely
első püspöke
(1777-1799)***

***Szily János
szombathelyi
szobra***

Dorfmeister István nyúli alkotásait Szily János megbízásából készítette, akivel élénk levelezésben állt. A szombathelyi püspöki levéltárban 5 német nyelven írt levele maradt ránk, mely a nyúli templomban vállalt munkáiról szól.

Szily János püspök október 14-én kelt levelében felsorolja a végzendő munkákat és megadja a fő gondolatot a festőnek, hogy annak alapján készítsen tervezetet. A festő október 19-én megírja a püspöknek, hogy hamarosan utazik Nyúlra megnézni a templomot. A részletkérdések ügyében október végén találkozott is egymással Nyúlon Dorfmeister és a püspök megbízottja, aki a szüret ellenőrzésére érkezett falunkba. Ekkor határozták el, hogy a szentély két oldalára Szent Norbert freskói kerüljenek, a homlokzatot pedig Szent István vértanú megdicsőült alakja díszítse. **Szily püspök a nyúli szentély kifestése ügyében 1785. november 5-én kötött szerződést Dorfmeisterrel**, aki ekkoriban megrendelések hiányában nehéz napokat élt át családjával.

A nyúli templom oltárképei

Mindenszentek

Golgota

A vászonra festett két oltárképet Dorfmeister a téli hónapokban készítette. 1786. február 8-án kelt levelében már elégedetten jelenti a püspöknek, hogy készen van velük és hogy azok nagyon jól sikerültek. Más munkája nem lévén ugyanis minden igyekezetét és alkotó tehetségét a képek tökéletes megfestésére fordította. Március 18-i levelében arról is beszámol, hogy a képeket el is akarta Nyúlra szállíttatni, de a rossz idő és a nehéz fuvarviszonyok miatt csak március 9-én indulhattak el Sopronból. A nyúli bíróval már előre elkészíttette a kereteket, amelyre egy nap alatt kifeszítette a vásznakat.

Ugyancsak a téli hónapokban készítette el Dorfmeister a freskókhoz szükséges színvázlatokat is és úgy tervezte, hogy a freskók festéséhez április elején hozzáfoghat.

A nyúli templom a **Mindenszentek** tiszteletére lett felszentelve, Dorfmeisternek ezt figyelembe véve kellett elvégezni munkáját. A festő a szentek ábrázolását és kifestését úgy oldotta meg, hogy a szentély egy hangulati egységbe olvadjon össze.

A templomba lépve a hatalmas főoltárkép tűnik szemünkbe. A **Mindenszenteket ábrázoló 5 m magas és 2,5 m széles mű vászonra készült olajfestmény 10 cm széles fekete keretbe foglalva.** Hatalmas feladatra vállalkozott a művész, amikor viszonylag kis helyen a Mindenszentek csoportképét kellett ábrázolnia. **Szerkezeti egységet, nyugodt képhatást, egyensúlyozottságot** elérni komoly kihívást jelenthetett Dorfmeisternek, de az elkészült kép **nagy műértésről, teológiai tudásról és hatalmas alkotó erőről is árulkodik.** 1786. február 8-i levelében dicsekedve említi a megrendelő püspöknek, hogy a képet akármely műértőnek bátran bemutatathatja. Első pillanatra ugyan zsúfoltnak tűnik a kép, de figyelmesebben szemlélve felfedezhetjük az összhangot az elrendezésben. A szentek képei egyensúlyban vannak a képmező hosszanti tengelyének két oldalán. Koszorú szerűen, alulról fölfelé haladó sorrendben egyre rövidülő nagyságban helyezkednek el az Ó- és Újszövetség nevesebb szentjei, míg fönt a megnyíló, fénylő égboltozatban összefonódik a koszorú két szára és a szentek seregei találkoznak az örök világosságban.

A kép alján az első emberpár, **Ádám és Éva** alakja látható; feljebb **Mózes**, az Ószövetség legnagyobb törvényszerzője foglal helyet, akinek hatalmas, igazi férfiszépségű alakja szinte az egész képen uralkodik; fején jellegzetes két fénysugár. Mózes mellett jobbra **Áron** főpap füstölővel; fölötte sorrendben **Dávid király** lanttal, **Ábrahám** kezében törrel látható. Átellenben pátriárkák és próféták alakjai, közülük a megváltó eljövételét megjövendölő **Izajás próféta**. Teste a kép Ószövetségi részében, de jobb keze már az Újszövetségbe mutat. Feljebb **Szent Joachim és Szent Anna**, a Boldogságos Szűz szülei, balra tőlük **Bűnbánó Magdolna** halálfejjel, feljebb **Szent Katalin** tört kerékkel nyer ábrázolást. Felismerni **Szent Borbála** alakját és **Szent Teréziát** szeretetet jelképező nyíllal a szívében és **Szalézi Szent Ferencet**. Innen feljebb már csak a szenteknek a feje látható és a színezés is mindinkább elmosódó, míg bele nem olvad az ég aranyos tűzszínű fényébe. Dorfmeister gondosan vigyázott arra, hogy a képen csak olyan szenteket ábrázoljon, akiknek alakja a szentély többi képein nem fordul elő

Szent Norbert látomása

A szentély jobb és baloldalán a falmezőket két egyforma nagyságú freskókép foglalja el. A sekrestye felőli oldalon **Szent Norbert látomása**, vele szemben a túloldalon **Szent Norbert diadala** látható. E két kép a szentély legnagyobb festménye; magasságuk 5,5 méter, szélességük 2,5 méter. E képek megértéséhez ismernünk kell Szent Norbert élettörténetét. **Szent Norbert** grófi családból származott, 1082 körül született. Művelt, nagy tudású, a közügyekben járatos feltűnően szép férfi volt. Norbertet egy útján a villám lesújtotta lováról és ekkor annyira megrendült, hogy bűcsút mondott az államügyeknek és pappá lett. Csakhamar megalapította a fehér ruhás premontrei rendet. 1126-ban a pápa a szent életű Norbertet magdeburgi érsekké tette, s mint ilyen halt meg 1134-ben. Kortársa és barátja volt az egyház két nagy szentje **Szent Bernát és Szent Anzelm**. Szent Norbert az Oltáriszentségnek és a katolikus hitnek volt rettenhetetlen védelmezője.

Szent Norbert diadala

Felmerül a kérdés, hogy **miért éppen Szent Norbertet ábrázolják a templom legjobban megvilágított oldalfreskói?** Ehhez tudnunk kell, hogy Szent Norbert a premontrei rend megalapítója volt. E rendnek, pontosabban a **Turóci Premontrei Prépostságnak** pedig egy korábbi dokumentum szerint **IV. Béla 1252-ben Nyúlön adott földet.** Minthogy a **pápoci rendház a törökdúlás idején 1554-ben elpusztult,** így földjeit a **veszprémi püspökség** kapta meg. Azok pedig **Mária Terézia jóvoltából 1777-ben a Szombathelyi Papnövelde tulajdonába kerültek.** A szombathelyi szeminárium ezért valószínűleg úgy szeretett volna emléket állítani a nemes elődöknek, hogy alapítójukról freskót készítettek. Szent Norbert tudvalevőleg nagy védője és buzgó tisztelője volt az Oltáriszentségnek, logikus volt tehát a templom szentélyében, az Oltáriszentség közelében az ő képét freskóban megörökíteni.

***Szent Norbert
középkori
ábrázolásai***

Dorfmeister a „**Szent Norbert diadala**” c. képen a szentet jobbjaán kettős érseki keresztel, baljaán szentségtartóval festette meg. Fehér ruhában, érseki palliummal áll előttünk. Arcán a lélek nyugalma tükröződik. A fehér karing, rajta a csipke színezése igazi művészi munka. Szent Norbert lábai előtt a porba borulva látjuk **Tanchelint**, a XII. század egyik eretnek vezérét és **Abelardt**, a szintén hamis tanokat hirdető filozófust. E két alak a hitetlenséget jelképezi, amelyet Szent Norbert hőiesen legyőzött. Tanchelin főleg az Oltáriszentséget támadta, és Anvers városát teljesen megmételyezte, de Szent Norbert ragyogó ékesszólásával a várost az utolsó lélekig megtérítette. Abelard is az egyházzal kibékülve halt meg. Szent Norbert alakjaával szemben **Szent Márton** látható sötét palástban, amint kardjával vörös katonaköpenyét elmetszi, szimbolizálva az irgalmas szeretetet. Alatta **Szent Imre herceg** koronával és liliummal; Szent Norbert fölött homályosabb színezetben **Szent Ilona** császárnő látható fején koronával, amint baljával a keresztet átkarolja, jobbjaával pedig a keresztől lefüggő leplet emeli. A kereszt mellett áll két szent rendalapító **Szent Benedek apát**, kezében jellegzetes kehely a kígyóval és **Boldog Özséb**, esztergomi kanonok, a **pálos rend megalapítója**. Szent Norberttől balra, nála egy fejjel magasabban a pápa alakja látható fején püspöksüveggel. Talán a hit tisztaságáért küzdő **VII. Gergely pápa** ez. Még **Szent Antal** is látható a képen kezében liliummal a franciskánusok habitusában. A képmező felső részén hatalmas szárnyas angyal lebeg a gomolygó felhők között és koszorút nyújt a hit győzelmes bajnoka felé.

A szentély sekrestyeajtó fölötti oldalán **Szent Norbert látomását** ábrázolta a festő. 500 évvel Szent Norbert halála után 1631-ben nagy tűzvész pusztította el Magdeburg városát. Ebben a tűzvészben Szent Norbertnek minden alkotása porrá égett. Elpusztult a hatalmas székesegyház, a szegényház a kolostorral együtt. A művész úgy örökítette meg ezt az eseményt, hogy Szent Norbert az égből nézi a tűzvész kitörését és rémülettel szemléli a tüzes sárkányt, amelyet egy keresztet emelő női alak, az **Anyaszentegyház allegóriája** láncon tart. Megjelenik a kép sarkában **Szent Flórián** alakja, hogy a tűz ellen oltalmazza a várost. Több segítő szent is körülveszi a városért aggódó érseket; így **Szent Kálmán** aki Felső-Pannónián átutaztában a pogány kalandozó magyaroktól szenvedett vértanúhalált. A kép felső részén **Árpád-házi Szent Erzsébet**, fején hercegi koronával, ő Szent Ferenc harmadrendjének volt tagja, bőségszaruból pénzt önt a szegények és elhagyottak segítségére. Mögötte **Árpád-házi Boldog Margit**, a szentségéről híres királyleány domonkosrendi apácaruhában. Odébb **Nagy Szent Gertrúd**, a helftai monostor cisztercita apácája, kezében szentségtartóval. Mint Szent Norbert, ő is eucharisztikus szent volt, a katolikus hit egyik nagy hőse

Hasonló szépségű alkotása Dorfmeisternek a főoltár fölötti félkupola falfestménye, amely **Szent István első vértanú megdicsőülését** tünteti fel. Felhőgomolyagon fehér ruhában térdel az Úr első hitbajnoka. Kezeit kitarja, szemeit égre emeli, arcáról földön túli boldogság érzete sugárzik. Fölötte megnyílik az ég s aranyos fénysugarak látszanak. Körülötte félkörben szentek sorakoznak; éspedig balról az **egyháztanítók**, jobbról az **apostolok**, mindnyájan követői Szent Istvánnak a rendíthetetlen hitben vagy vértanúságban.

Szent István vértanú megdicsőülése

Dorfmeister nyúli képei közül talán a legművészibb és legszebb a szentély **kupolafreskója**, amely azt a jelenetet ábrázolja, amint a Szentháromság a Boldogságos Szüzet a Mindenszentek királynéjává koronázza. A kép nagysága kb. 5 x 3 méter. A csillagos koronát együtt fogja az **Atya- és Fiúisten**, hogy **Szűz Mária** fejére tegyék, míg fölöttük a **Szentlélek Isten** van galamb képében sugaras glóriával. A világos, halvány színek közül kiemelkedik a Boldogságos Szűz kék köpenyes, fehér ruhás ülő alakja. Kezeit boldog örömmel kitarja, és szent áhítattal fogadja az isteni kitüntetést.

A Boldogságos Szűz mindenszentek királynéjává koronázása

Mellette áll **Keresztelő Szent János**, aki egykor az Isten Bárányának volt előhírnöke, most az Úr édesanyja megkoronázásának akar boldog szemtanúja lenni. Ez a freskó a színezés művészetével, alakjainak finom kidolgozásával és könnyedségével Maulbrtsch képeivel veheti fel a versenyt. Különösen érdekes az Atyaisten rövidülő repülőalakja, amint a koszorút igazi barokk mozdulattal Szűz Mária fejére tenni készül.

A szentélyben több figurális festmény nincsen; csak a főoltár mögötti falon van csalódásig hűséges **festett oszloputánczat** és oromfal a falból kiemelkedő krisztusi oszlopfőkkel, vörösmárvány utánzatú színezéssel. Ez is a barokk tulajdonsága; plasztikus színkezelés és fantázia által a valóság illúzióját kelteni. A főoltár festett látszat architektúra karéjában áll, benne két pár oszlop. Felül, a díszes párkányon angyalok ülnek és **az Egyház allegóriája**. Elöl a diadalívet és csegelyeket festett pufók angyalkák (**puttók**) virágfüzérék, ornamentális díszítések borítják.

A főoltár körüli részek

Szent István király

*A főoltár mögött,
az oszloputánczatok
szélénél kétoldalt
Szent István
és Szent László
freskója áll őrt.*

Szent László király

Az arkangyalok a diadalíven

A szentély hajóval határos diadalívének közepén angyal-alakok láthatók. Középen ül felhőtrónusán **Szent Mihály főangyal**, kezében mérleget tartva és lángpallost, mint az ítélő Isten igazságosságának szimbólumát. Bal keze alatt latin nyelvű kérdés látható, melynek jelentése: Ki olyan, mint az Isten? A felirat alatt **Gábriel főangyal** kezében liliummal, jobbján pedig **Rafael főangyal** kezében bottal, ahogyan az ifjú Tóbiást kísérte útjában. Mind a három angyal alak előkelő és művészi alkotás. Kétoldalt a diadalíven lefelé vonuló dekoráció van; finom zománc, fehér színű virágkoszorúk szalagokkal, a rokokó ízlés gazdag díszítő művészetének tanújelei.

***Krisztus
a keresztfán***

***A mellékoltár képe fölötti freskón szőke
angyal tartja Veronika kendőjét.***

A mellékoltárkép **Krisztus a keresztfán**. 3 x 1,5 m nagyságú olajfestmény ez a főoltárképpel hasonló keretbe foglalva. A haldokló Istenember fájdalmas, mégis nyugodt szépsége megható; a sötét és világos fényelosztás, a könnyed ecsetkezelés művészi munka.

A munkákat megrendelő **Szily János** püspök, a két templomot tervező **Hefele Menyhért** és az azokat kifestő **Dorfmeister István** ugyanis megegyezik.

Az oltárképet övező oszloputánzatok, a mellettük álló Szent István és Szent László alakja, az oltár forgatható ajtójú tabernákuluma, az azt körülvevő oszlopocskák és nyitott szárnyú angyalok, továbbá a szószék és annak díszítése, valamint a mennyezeti freskó (A Szentháromság) is feltűnően rokon vonásokat mutat az ugyanazon időben épült és 6 évvel később kifestett nyúli temploméival.

Érdekes, hogy a Zala vármegyében található **Nova község** 1778-ban épült és 1779-1780-ban kifestett temploma kísérteties hasonlóságokat mutat a nyúli templommal. A hasonlóság nem véletlen!

A szentély képe Dorfmeister alkotásaival

Erkölcsi kötelességünk tehát ezen értékeket megismerni, állapotukat megóvni, hogy gyermekeinknek, unokáinknak és a hozzánk látogató vendégeinknek községünk kiemelkedő művészeti kincseként még sokáig büszkén mutogathassuk.

Összegezve Dorfmeister István nyúli tevékenységét elmondhatjuk, hogy a festő rövid idő alatt magas művészi színvonalon figyelemre méltó alkotásokat hozott létre. Mind oltárképei, mind pedig freskói a művész életművének jelentősebb alkotásai közé tartoznak, melyeket országos viszonylatban is számon tartanak. Hálás szívvel kell gondolnunk továbbá a műértő Szily János püspökre, templomunk egykori kegyurára is, aki a kor jeles művészt foglalkoztatva templomunkat becses értéké emelve hagyta ránk, az utókorra.

**A FRESKÓKAT ÉS
OLTÁRKÉPEKET
FOTÓZTA**

MOGYORÓSSY PANTALEON

**AZ ÖSSZEÁLLÍTÁST
KÉSZÍTETTE:**

SZÜCS MIHÁLY

KÖSZÖNJÜK MEGTISZTELŐ FIGYELMÜKET!